

A magyar diáknyelv és szótára. Irta *Dobos Károly*. Budapest. Franklin-Társulat. 1898. 16.-r. 80 l. Ára 50 kr.

Tudvalevő dolog, hogy egy nyelv szótárának megírása mily nehéz dolog, mi sok ember és nagy idő munkájába kerül a szókincs összegyűj-

tése, mi sokoldalú ismeretre, beható kutatásra van szükség, hogy a nyelv minden titkos zúgába behatolva csak némileg is meg lehessen közelíteni azt az elérhetetlen távolságban álló és ideális óhajást: bár volna *teljes* szótárunk! Mert a nyelv kincsét nemcsak a mindennapi használat szóanyaga teszi; de még az sem, melyet íróink, költőink ölelnek fel: a vidék, melyen a nyelvet beszéljük, a történelmi fejlődés, a foglalkozás, az életkor, sőt kisebbszerű körülmények is, hangulat, lelkiállapot, mind más-más ágát, árnyalatát teremti a közös nyelvtörzsnek; hogy a nyelv *emberileg teljes* kincsét össze lehessen gyűjteni, szükséges, hogy egyesek előbb ezekbe az ágakba, rejtekhelyekbe is behatoljanak. E tekintetben nálunk örvendetes munkásságot látunk: közkézen forog a Nyelvtörténeti Szótár három testes kötete, befejezéséhez közeledik a Tájyszótár, megjelenőben van Mesterműszavak Szótára, nyelvtudományi folyóirataink és egyes művek eredetük szerint csoportosítják idegenből került szavainkat, kísérletek történnek egyes csoportnyelvek összegyűjtésére. Most, midőn a Nagy Szótár munkálatai nemsokára megindulnak, még fokozottabb mértékben kell neki látnunk a nyelv egyes ágainak ilyen módon való kiaknázásába. Ide tartoznék a magyar személy-, hely- és állatnevek szótára (Kubinyinak egynehány évvel ezelőtt megkezdett nagyszabású műve sajuosan félbemaradt), a tolvajnyelv, katonanyelv, dajka- és gyermek nyelv, a káromkodások teljes gyűjteménye. Ilyen cél lebeghetett Dobos Károly előtt is, mikor egy kis füzetecskében igyekszik a diáknyelv szókincsét kiadni, egyben kísérletet tesz, hogy ennek a roppant önkényesen, sokszor erőszakosan s a nyelv törvényeivel homlokegyenest ellentétben fejlődő csoportnyelvnek életéről is számot adjon, a mi derekasan sikerült is neki. Munkája minálunk úttörő; míg külföldön a diáknyelvnek, valamint egyáltalán a diákéletnek már-már kis irodalma is van, addig néki úgy kellett összeszednie gyűjteményét tudományos és nem tudományos könyvekből, folyóiratokból, följegyzésekből, saját tapasztalásából és mások közléséből. Egységes diáknyelvről természetesen nem szólhatunk; minden városnak, minden intézetnek, sőt talán minden osztálynak is megvan a maga külön nyelve, a mely egy néhány általános, évtizedeken át megcsontosodott kifejezésen kívül évről-évre is módosul, változik. Leginkább ott fejlődik, a hol megvan az együttélés lehetősége: collegiumokban, internatusokban, kis városokban, hol a diáknak van értéke, hol ő az «arany ifjuság»; nagy városok viszonyai nem kedveznek fejlődésének. Szókincse valóságos zsibvásár: a legképtelenebb metaphorák és metonymiák, ferdítések csonkítások, megrögzött orthologiák vakmerő neologismusok mellett, latin, görög, német, francia, olasz, tót, oláh ragadmányok, maccaronicumok, phonetika, grammatika, syntaxis nélkül, következetes a következetlenségben, pajkos, csintalan, csípős és humoros, szóval az öröklék jókedvű, ezer szorongás közt is ezer csúnyen töprengő diákság

hú tükre és képe mása ; változatosságra talán csak a tolvajnyelv vetekedhet vele, csakhogy ebben nincs meg a diáknyelv ártatlan hümora, pezsgő vére. *Arany kulcsos*-nak hívja azt, a ki mindig kijár az órák alatt; *szárazlakija* a nevelő; *csákydiák*, *gyászgörög*, *pót*, *pót-ló* a görögpótlós gymnasista; a száraz tészta *akadémia*, mert megakad az ember torkán; *szesz majszter*, a ki első az ivásban; az előadás alatt a diák: *drukkol*, *szorúl*, *szűkül*, *szurkol*, *forr-pontdrukkja* van, *büzlík neki*, fél hogy a tanár *kicsípi*, hiába *lapít*, *sunyít* az előtt ülő széles háta mögött; ilyenkor segít a fordításban a *füstös*, *bakter*. *salabakter*, *puska* stb. Azt hiszem, alig van mulatságosabb tudományos könyv ennél a füzetnél, feléled a mult ezer apró története, mikor még nem *mi* voltunk a professorok. Teljessé ez a szótár természetesen még kevésbé lehet, mint más, hisz a diáknyelvet még inkább gyarapítja az idő, a pillanatnyi ötlet, mint más csoportnyelvet. Hanem azért még igen sok anyagot lehetne meríteni Jókain kívül, a kit Dobos felhasznál, más íróinkból is, pl. Baksay Sándor, Vas Gereben, Gaál Mózes írásaiból, sok adomagyűjteményünkéből, az iskolák régibb jegyzőkönyveiből; a gyűjtést ki kellene terjesztetni lehetőleg az összes középiskolákra; nagyobb tért lehetne szentelni a sajátképen való diákjátékok nyelvének (a labdázáson kívül is), hadd rajzolódjék meg a magyar diák természetrajza is, a mi nélkül eddig többé-kevésbé szűkölködünk. Egynehány adattal én is pótolhatom a jókedvű szótárt.

Balhaszorítás: az óráközökben magoló diákot a padban kétfelől közreveszik s háttal neki fordúlva szorítják. (Arad.) *Cerberus*, *Cerbera*: pedellus és pedellusné (*pedella*) (Pozsony). *Pipa*: lefőzés; fokozatai: *nagy-pipa*, *re-pipa*, *contra-pipa*, *csibuk*; leföz vkit: *ráúll a képére*. *Júdás*: áruló, feladó (Arad.). *Kenyeres*: egy kosztón lévő (Pozsony.). *Jezsuita*: alattomos, tanárnak hízelgő, társait megvető diák. *Lemadzagol*: lekötelez. *Leczáfol*: leföz. *Őrült spanyol*: bolond (Arad.). *Pofázik*: tüntetőleg első padban ül, hogy a tanár megösmerje (Budapesti egyetem.). *Ricsét népség*: vegyes, kevert, össze nem tartó diákság egy-egy osztályban (Szegszárd.). *Szalmázik*: tudás nélkül, *hasból* beszél. *Vadászik*: a ki csak akkor tanul, ha *büzlík neki*, hogy kihíjják (Pozsony.). *Sózni*: labdával ütni. *Veres pecsenye*: péntek délután mindegyikünk zsebetett kézzel járt az osztályban, különben *veres pecsenyét* kapott., rácsaptak (Arad.). *Szende ifjú*: ostoba, buta (Pozsony.). *Guba*: virgács (Debreczen, mult század). *Polgári kimenő*: muri, nagy korhelykedés (Budapest, egyetem.). *Czipa*: csirke. *Vigil*: ór. *Suggó*: parittyá (Sz. Igló). *Barbár*: görögpótlós (általános).

Ezzel a jókivánsággal zárom ismertető soraimat: nőjjön nagyra ez